

Magdalena Woynarowska-Soldan

KLIMAT SPOŁECZNY W SZKOLE MOJEGO DZIECKA. JAK GO ZDIAGNOZOWAĆ?

Koncepcja badania klimatu stworzona dla potrzeb autoewaluacji w szkołach promujących zdrowie (SzPZ)

Tworzenie w szkole klimatu społecznego sprzyjającego zdrowiu jest jednym z najważniejszych zadań SzPZ. Jest o nim mowa we wszystkich dokumentach dotyczących tego typu szkół, tak europejskich, jak i polskich. W Polsce jeden z pięciu standardów SzPZ odnosi się właśnie do klimatu społecznego szkoły:

Szkola promująca zdrowie tworzy klimat społeczny sprzyjający:

- satysfakcji z nauki i pracy w szkole, osiąganiu sukcesów oraz wzmacnianiu poczucia własnej wartości u uczniów i pracowników,
- zdrowiu i rozwojowi uczniów i pracowników,
- uczestnictwu, partnerstwu i współdziałaniu członków społeczności szkolnej, rodziców i osób ze społeczności lokalnej.

Aby szkoły **mogły sprawdzić**, czy i w jakim stopniu osiągają ten standard:

1. Zdefiniowano pojęcie „klimat społeczny szkoły”, ustalając specyficzne dla SzPZ wymiary tego klimatu:

Wymiary pozytywne	<ul style="list-style-type: none"> • Satysfakcja z nauki lub pracy w szkole • Stwarzanie członkom społeczności szkolnej możliwości uczestnictwa w życiu i pracy szkoły • Relacje międzyludzkie • Wsparcie społeczne • Motywowanie do osiągania sukcesów • Możliwości efektywnej pracy na lekcjach • Przestrzeganie praw uczniów, znajomość reguł i ich ocena
Wymiary negatywne	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciążenie nauką/ pracą oraz częste odczuwanie stresu w szkole • Występowanie przemocy i zachowań aspołecznych wśród uczniów

2. Opracowano metody i narzędzia do badania klimatu społecznego szkoły. Założono, że w badaniu klimatu ważne jest uwzględnienie opinii wszystkich członków społeczności szkolnej: uczniów, nauczycieli, innych pracowników szkoły, rodziców (elementy klimatu społecznego szkoły mogą być przez te grupy różnie postrzegane):

Badanie klimatu społecznego klasy techniką „Narysuj i napisz”

Badana grupa: uczniowie klas III szkoły podstawowej

Cel badania: zbadanie, jak uczniowie postrzegają to, co się dzieje w ich klasie – co w niej lubią, a czego nie lubią.

Technika badania: uczniowie wykonują i opisują (nazywa) rysunki na temat: „Co lubię w mojej klasie, a czego nie lubię w mojej klasie?”

Charakter badania: prace anonimowe

Osoba przeprowadzająca badanie i analizę wyników: wychowawca klasy.

Miejsce przeprowadzenia badania: na lekcji w szkole.

Pomoce: ołówek, kredki i/lub flamastry, białe kartki formatu A4 ułożone poziomo, formularz do kodowania i analizy wyników badania techniką „Narysuj i napisz”.

Sposób opracowania wyników: kwalifikacja treści zawartych w rysunkach i ich opisach do odpowiednich kategorii odpowiadających wymiarom klimatu społecznego klasy.

Wykorzystanie wyników: należy przemyśleć, które wyniki, komu i jak należy przekazać, ostrożnie traktować dane dotyczące poszczególnych osób. Uczniowie powinni mieć poczucie anonimowości i poufności informacji udzielonych w pracy. Niektóre informacje nie powinny być ujawniane publicznie, ale powinny być podstawą do planowania pracy wychowawczej z uczniami, indywidualnej pomocy uczniom, współpracy z rodzicami i innymi nauczycielami.

Zalety techniki: szybka w realizacji i łatwa do przeprowadzenia; pozwala szybko zebrać informacje od dużej grupy uczniów; jest interesująca dla uczniów, pozwala im wyrazić rozmaite opinie i uczucia na temat trudnych i drażliwych spraw; analiza wyników jest stosunkowo mało czasochłonna.

Trudności: zdobyte dane mogą być trudne do interpretacji, dlatego analizy prac powinien dokonywać wychowawca klasy, znający cały kontekst jej funkcjonowania i sytuację poszczególnych dzieci, łączący informacje zebrane za pomocą różnych metod poznawania uczniów. Może zdarzyć się, że uczniowie rysują i piszą tylko to, co potrafią lub lubią, to, co rysują ich koledzy albo to, czego, jak sądzą, oczekuje nauczyciel. Należy wytłumaczyć im znaczenie szczerości i samodzielności ich wypowiedzi, podkreślić anonimowy charakter pracy.

Przykład rysunku wykonanego technika „Narysuj i napisz”

Przykłady wypracowań

„Moim zdaniem w naszej klasie żyje się dobrze. Nasza klasa jest dobrze dobrana, stworzyliśmy zgraną grupę. Czasami tylko niektóre osoby się sprzecają, ale to normalne w koleżeństwie. Codzienna atmosfera panująca w naszej klasie jest miła, a czasem nawet śmieszna. W niektórych dniach nie jest sympatycznie, ponieważ ktoś np. zrobi jakieś głupstwo i pani wychowawczyni jest bardzo zdenerwowana. Stosunki między nauczycielami a uczniami są raz dobre, raz nie. Jednym słowem dobrze jest w naszej klasie” (dziewczynka)

„W naszej klasie jest bardzo nieprzyjemna atmosfera. Na każdej lekcji jest głośno i każdy krzyczy. Na przerwie jest taki hałas, że brakuje słów żeby go opisać. Codziennie gdy wracam do domu boli mnie głowa.

Nauczyciele nie lubią niektórych uczniów, nieuczciwie ich oceniają i nie liczą się z ich zdaniem

Uczniowie ciągle się kłócą i obrażają na siebie. Używają wulgarnych słów i biją się.

W szkolnych ubikacjach panuje zły zapach. Być może powoduje to brak pieniędzy... Nie ma też papieru toaletowego. Ale mimo wszystko jest nawet fajnie, ponieważ mogę rozwijać moje zainteresowania. Mamy też dużo zadania domowego ...” (dziewczynka)

Badanie klimatu społecznego klasy techniką wypracowania

Badana grupa: uczniowie klas V szkoły podstawowej

Cel badania: zbadanie, jak uczniowie postrzegają to, co dzieje się w ich klasie, jak się w niej czują, jaka panuje w niej atmosfera.

Technika badania: analiza prac pisemnych (wypracowań) uczniów na temat: „Jak mi się żyje w mojej klasie” (lub: „Jak się czuję w mojej klasie?”).

Charakter badania: prace anonimowe

Osoba przeprowadzająca badanie i analizę wyników: wychowawca klasy.

Miejsce przeprowadzenia badania: na lekcji w szkole

Pomoce: kartki, długopis, formularz do kodowania i analizy wyników prac pisemnych uczniów

Sposób opracowania wyników: kwalifikacja treści zawartych w wypracowaniach do odpowiednich kategorii, odpowiadających wymiarom klimatu społecznego klasy.

Wykorzystanie wyników: tak jak w przypadku techniki „Narysuj i napisz”

Zalety techniki: łatwa do wykonania, szybka, pozwala zebrać w krótkim czasie opinie uczniów całej klasy. Pozwala uczniom na swobodne wyrażanie swoich opinii.

Trudności: różnice między uczniami w umiejętnościach wglądu w siebie i swoje otoczenie, umiejętnościach i chęci pisania; subiektywność oceny. Aby uczniowie wyrazili swoje prawdziwe odczucia i opinie, muszą mieć zaufanie do osoby przeprowadzającej badanie. Powinna ona zachęcać uczniów do refleksji, stwarzając im poczucie bezpieczeństwa, zapewnić anonimowość i nie oceniać pod żadnym względem, nie sugerować uczniom treści ich prac. Uzyskane wyniki należy analizować w całym kontekście środowiska klasy, szkoły i wzbogacić wiedzą o uczniach zdobytą na podstawie innych metod poznawania uczniów.

Badanie klimatu społecznego szkoły techniką ankiety

Badana grupa:	Narzędzie: kwestionariusze ankiety zawierające stwierdzenia zakwalifikowane do poszczególnych wymiarów (podskal) klimatu społecznego szkoły. Do stwierdzeń należy się ustosunkować, określając, w jakim stopniu się z nimi zgadza: zdecydowanie tak (5 pkt.) , raczej tak (4pkt.), trudno powiedzieć (nie jestem pewny/a) (3 pkt.), raczej nie (2pkt.), zdecydowanie nie (1pkt.)
Uczniowie klas VI szk. podst., II gimnazjum i szkoły ponadgimn.	Kwestionariusz ankiety „Klimat w mojej szkole” (9 wymiarów, 40 stwierdzeń)
Nauczyciele	Kwestionariusz ankiety „Klimat społeczny w mojej szkole” (8 wymiarów, 40 stwierdzeń)
Pracownicy szkoły, którzy nie są nauczycielami	Kwestionariusz ankiety „Klimat społeczny w szkole” (6 wymiarów, 21 stwierdzeń)
Rodzice	Kwestionariusz ankiety „Klimat społeczny w szkole mojego dziecka” (6 wymiarów, 29 stwierdzeń)

Cel: zbadanie, jak członkowie poszczególnych grup społeczności szkolnej postrzegają, oceniają i reagują na to, co się dzieje w ich klasie i w szkole.

Charakter badania: dobrowolny, anonimowy

Osoby przeprowadzające badanie: zależnie od grupy, wychowawcy klas, szkolny koordynator badania

Miejsce przeprowadzenia badania: zależnie od grupy, na lekcji w klasie, na zebraniu nauczycieli, rodziców

Pomoce: kwestionariusze ankiet, długopis, formularz raportu z badania klimatu społecznego szkoły

Sposób opracowania wyników badania: Cztery kwestionariusze tworzą „Skalę klimatu szkoły”, składającą się z podskal (wymiarów). Liczba podskal, a także treść zawartych w nich stwierdzeń w kwestionariuszach dla poszczególnych grup badanych różni się i dlatego należy analizować je oddzielnie. Opracowania wyników można dokonać za pomocą kalkulatora lub programu komputerowego Excel. Należy wyliczyć średnią arytmetyczną liczbę punktów dla każdej podskali i zrobić ich zestawienie. Wyniki badania można przedstawić liczbowo i graficznie, uzyskując profile klimatu społecznego danej szkoły.

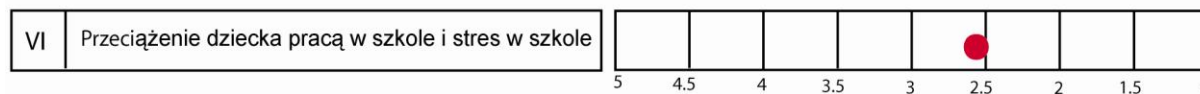
Wykorzystanie wyników badania ankietowego: wyniki badania powinny być analizowane w danej szkole w sposób szczegółowy, wszechstronny i pogłębiony (z uwzględnieniem całego kontekstu warunków i organizacji pracy danej szkoły, realizowanych programów), z udziałem przedstawicieli wszystkich grup społeczności szkolnej. Stanowią one podstawę do planowania działań praktycznych: pracy wychowawczej z uczniami, indywidualnej pomocy uczniom, współpracy z rodzicami itd., mających na celu poprawę klimatu społecznego w danej szkole. Badanie klimatu społecznego szkoły powinno być dokonywane okresowo z użyciem tych samych narzędzi, uzyskane wyniki powinny być porównywane z poprzednimi.

Przykład profilu klimatu społecznego (rodzice, szkoła podstawowa)

Podskale 1-5 zawierają stwierdzenia sformułowane pozytywnie, im wyższa punktacja, tym korzystniejszy wynik

Podskala 6 zawiera stwierdzenia sformułowane negatywnie, im niższa punktacja, tym korzystniejszy wynik

Warto przeczytać:

B. Woynarowska, M. Sokołowska: Koncepcja i zasady tworzenia szkoły promującej zdrowie;
 I. Lutze, M. Sokołowska, B. Woynarowska, M. Woynarowska-Sołdan: Narzędzia do autoewaluacji w szkole promującej zdrowie, w: „Edukacja zdrowotna i promocja zdrowia w szkole”, zeszyt 10 i 11, CMPPP, Warszawa 2006 (www.cmppp.edu.pl)